

НОВІ РЕЄСТРАЦІЇ ЩЕДРИКА (*SERINUS SERINUS*) У СХІДНІЙ ЧАСТИНІ УКРАЇНИ

Є.О. Яцюк¹, Г.С. Надточій², В.О. Новак³, М.О. Дрогваленко⁴, С.О. Береза⁵,
Я.А. Толмачова⁶, Д.А. Давидов⁷, С.Г. Вітер⁸

¹ University of Tartu, Institute of Ecology and Earth Sciences, Department of Zoology; J. Liivi 2, Tartu EE-50409, Estonia

² Український науково-дослідний інститут екологічних проблем; вул. Євгенія Єніна (Бакуліна) 6, Харків 61165, Україна
Ukrainian Scientific Research Institute of Ecological Problems; Yevhen Yenin (Bakulin) str. 6, Kharkiv 61165, Ukraine

³ Голосківський ліцей Меджибізької селищної ради; вул. Центральна 2, с. Голосків, Хмельницький р-н, Хмельницька обл., 31535, Україна
Holoskiv school of Medzhybizh settlement council; Peremohy str. 38, Holoskiv, Khmelnytsky district, Khmelnytsky region, 31535, Ukraine

⁴ Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, кафедра зоології та екології тварин; майдан Свободи 4, Харків 61022, Україна
V.N. Karazin Kharkiv National University, Department of Zoology and Animal Ecology; Svobody square 4, Kharkiv 61022, Ukraine

⁵ Харківська обласна організація Українського товариства мисливців та рибалок; вул. Грушевського 27, Харків 61039, Україна
Kharkiv Regional Organization of the Ukrainian Society of Hunters and Fishermen; Hrushevskogo str. 27, Kharkiv 61039, Ukraine

⁶ Харківський обласний центр контролю та профілактики хвороб; вул. Гуревіча 70, Харків 61070, Україна
Kharkiv Regional Center for Disease Control and Prevention; Hurevycha str. 70; Kharkiv 61070, Ukraine

⁷ Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України; вул. Терещенківська 2, Київ 01601, Україна
M.G. Kholodny Institute of Botany, NAS of Ukraine; Tereshchenkivska 2, Kyiv 01601, Ukraine

⁸ Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна НААН; вул. Метрологічна 12, Київ 03143, Україна
F.E. Falz-Fein Biosphere Reserve "Askania Nova"; Metrologichna str. 12, Kyiv 03143, Ukraine

✉ Є.О. Яцюк (Y.O. Yatsiuk), e-mail: yatsjuk.e@gmail.com; Yehor Yatsiuk <https://orcid.org/0000-0002-7578-7915>;

 Hanna Nadtochiy <https://orcid.org/0000-0003-2789-3286>; Mykola Drohvalenko <https://orcid.org/0000-0002-3442-1394>;

 Denys Davydov <https://orcid.org/0000-0003-3217-071X>; Stanislav Viter <https://orcid.org/0000-0002-7184-7247>

New records of European Serin (*Serinus serinus*) in the eastern part of Ukraine. – Y.O. Yatsiuk, H.S. Nadtochiy, V.O. Novak, M.O. Drohvalenko, S.O. Bereza, Y.A. Tolmachova, D.A. Davydov, S.G. Viter. – *Berkut*. 34 (2). 2025. – Since the 1970th the range of European Serin in the Left-Bank Ukraine has been expanding towards south and east. We report previously unpublished records which indicate the ongoing range expansion into steppe zone and increase in the number of sightings within the known range. New localities with singing birds have been recorded in Sumy, Poltava, Kharkiv and northern Donetsk regions. The first confirmed breeding in Kharkiv was recorded in 2018, and further records indicate the stable presence of territorial birds at least in the built-up areas of river terraces above the floodplain in the city and surrounding areas. The timing of records during migration periods and the record of bird during winter 9.12.2025 in the north of Donetsk region may indicate that a small number of birds winter in the region. [Ukrainian].

Key words: Left-Bank Ukraine, distribution, breeding, range expansion, habitat.

З 1970-х рр. ареал щедрика на Лівобережній Україні розширюється в південному та східному напрямках. Ми наводимо раніше неопубліковані дані про реєстрації виду, які свідчать про подальше розширення ареалу у степову зону та зростання чисельності в межах відомого ареалу. Нові локації з птахами, що співають, виявлені на території Сумської, Полтавської, Харківської областей, а також на півночі Донецької області. У 2018 р. було зафіксовано перший підтверджений випадок гніздування в Харкові, а подальші реєстрації вказують на стабільну присутність територіальних особин, принаймні у забудові надзаплавних терас міста та околиць. Строки зустрічей щедриків у періоди міграції і реєстрація птаха в зимовий період 9.12.2025 на півночі Донецької області можуть свідчити, що в невеликій кількості вони зимують у регіоні.

Ключові слова: Лівобережжя Україна, поширення, гніздування, розширення ареалу, біотоп.

Розширення ареалу щедрика (*Serinus serinus*) у Європі є одним з типових і найбільше задокументованих прикладів швидких змін ареалів птахів. Історичний аналіз свідчить, що розселення відбувалося хвилеподібно й було зумовлено сприятливими кліматичними умовами (Kinzelbach, 2004) на фоні освоєння видом фрагментованих антропогенних біотопів (Cramp et al., 1994). У теперішній час чисельність і поширення щедрика в центральній і західній частинах Європи залишаються стабільними або скорочуються, але на сході її триває розширення ареалу (Knaus, 2020), а на раніше заселених територіях зростає чисельність (Shupova et al., 2024).

Після першої реєстрації та ймовірно першого гніздування щедриків на території Києва у 1948 р. (Шарлемань, 2020) подальше просування ареалу на схід в Україні відбулося приблизно через 20 років. Припускається, що в м. Шостка на півночі Сумської області щедрик вперше з'явився в середині 1960-х рр., а ймовірне гніздування (копуляції птахів) було відмічене в 1973 р. (Белик, 1977; Белик, Москаленко, 1993). У цей період переважно відбувалося розселення виду на схід у межах Полісся та на півночі Лісостепу. Просування його на південь почалося

пізніше: з 1981 р. відмічене гніздування в Сумах (Кныш, 2001), а у 1996 р. щедрик був уперше зафіксований на околицях Харкова у гніздовий сезон, але без доказів гніздування (Надточій, 2002). У цей період відбувалося розширення ареалу вздовж Дніпра. Принаймні з 1999 р. співаючих самців щедриків регулярно зустрічають на території Черкаської області, а гніздування доведене не пізніше 2003 р. (Гаврилук, 2004). У січні 2001 р. та лютому 2002 р. були зареєстровані два випадки зимівлі птахів у Харкові (Орленко, 2007).

В останні десятиліття зростала кількість зустрічей щедрика на раніше заселених територіях, а також відзначене просування ареалу на південь і схід. У Сумській області з 2008 р. спостерігали гніздування в сільській місцевості (с. Вакалівщина), з 2009 р. – в м. Буринь, з 2010 р. – у м. Тростянець, кількість зустрічей у м. Суми збільшилася (Кныш, Дугіна, 2008; Скляр, Кныш, 2016). У м. Полтава щедрик уперше зареєстрований у 2015 р. (Попельнюх, 2016). З 2012 р. співаючі самці вперше були відмічені на території садиби Канівського заповідника (Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2013). В узагальненому вигляді відомий на цей період гніздовий ареал

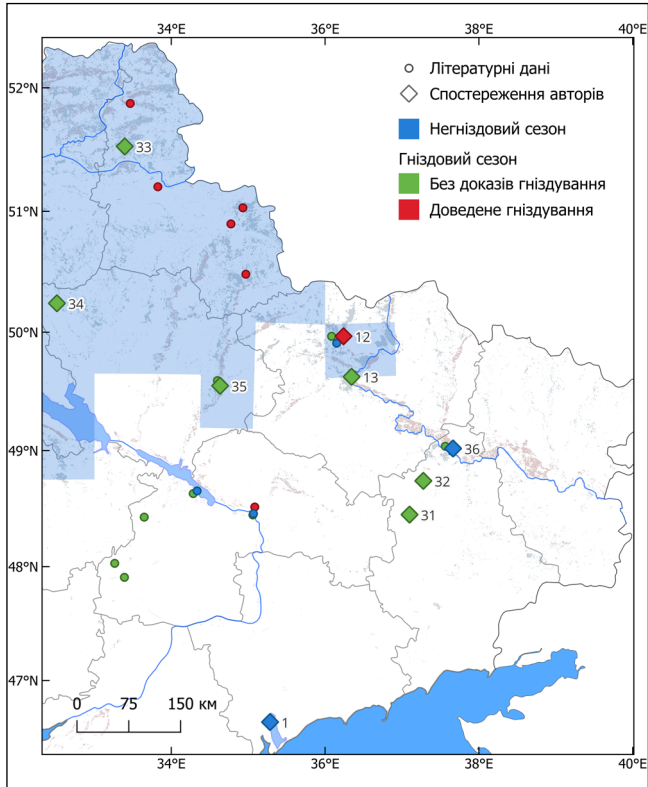

Рис. 1. Місця зустрічей щедрика в регіоні за даними цитованих у тексті публікацій і спостережень авторів. Заливкою показані квадрати 50×50 км, де вказано гніздування виду (за Knaus, 2020). Числа біля точок власних спостережень відповідають номерам у таблиці.
Fig. 1. Records of European Serin according to the cited publications and the authors' observations. The shaded areas indicate 50×50 km squares where breeding was noted (according to Knaus, 2020). The numbers next to the points of own observations correspond to the numbers in the table.

щедрика відображений в Атласі гніздових птахів Європи (Knaus, 2020) та Атласі гніздових птахів України (Кузьменко та ін., 2021), де південна межа проходить через Полтавську й Харківську області (рис. 1).

Подальше розширення ареалу на південь добре задокументоване у Дніпропетровській області. Перша знахідка щедрика тут датована 2006 р. (Сижко, 2006), а починаючи з 2013 р. кількість реєстрацій виду зростає, переважно за рахунок зустрічей у Дніпрі, Кривому Розі, Верхньодніпровську, а також на інших ділянках (Bradbeer та ін., 2023; Шупова, 2024). У 2021 р. зафіксований перший підтверджений випадок гніздування на території м. Дніпро (Bradbeer та ін., 2023). На території Донецької області перші реєстрації щедрика зафіксовані у 2013 р. в м. Святогірськ, але без достатніх доказів гніздування (Шупова, 2024). Таким чином, ареал щедрика на території України продовжує просуватися на південь і схід.

У цій роботі ми ставимо за мету оприлюднити раніше неопубліковані реєстрації щедрика в нових локаціях як біля межі ареалу, так і в його периферійній частині, що свідчать про збільшення загальної чисельності виду. Особливу увагу ми приділяємо території м. Харкова, де значно зросла кількість знахідок в останнє десятиліття, в тому числі було доведено гніздування. На базі цих відомостей ми обговорюємо особливості біотопів, у яких оселяється цей вид на межі ареалу. Ми розділяли реєстрації у гніздовий період (квітень – серпень) з доказами гніздування та без, а також у негніздовий період.

Загалом авторами зібрані дані про 36 нових реєстрацій щедрика у східній частині України між 2010 і 2025 рр. (рис. 1, 2, табл.). Переважна більшість зустрічей відбулась у гніздовий період і стосується птахів, що співали.

У межах вже відомого ареалу у 2023 р. птахи були виявлені в м. Кролевець Сумської області та м. Пирятин Полтавської області. Між 2018 і 2023 рр. з'явилося нове місце регулярних реєстрацій співаючих самців в околицях Полтави. У 2018 р. один птах співав у с. Задонецьке Зміївського (з 2020 р. – Чугуївського) району Харківської області, але подальші спостереження не виявили постійного перебування щедриків у цьому районі.

Значна частина спостережень припадає на територію м. Харків та його найближчих околиць. У період між 2013 і 2018 рр. щедриків регулярно спостерігали на території місцевості Верешаківка (рис. 2). За цей час тут виявлено щонайменше 7 ділянок, де регулярно співали самці. Строки появи цього поселення невідомі, бо до 2013 р. спостереження тут не проводилися. На одній із територій 4.07.2018 р. була знайдена гніздова пара (годовля злетків), що є першим доведеним випадком гніздування на території міста (табл.: спостереження № 12, фото). У період

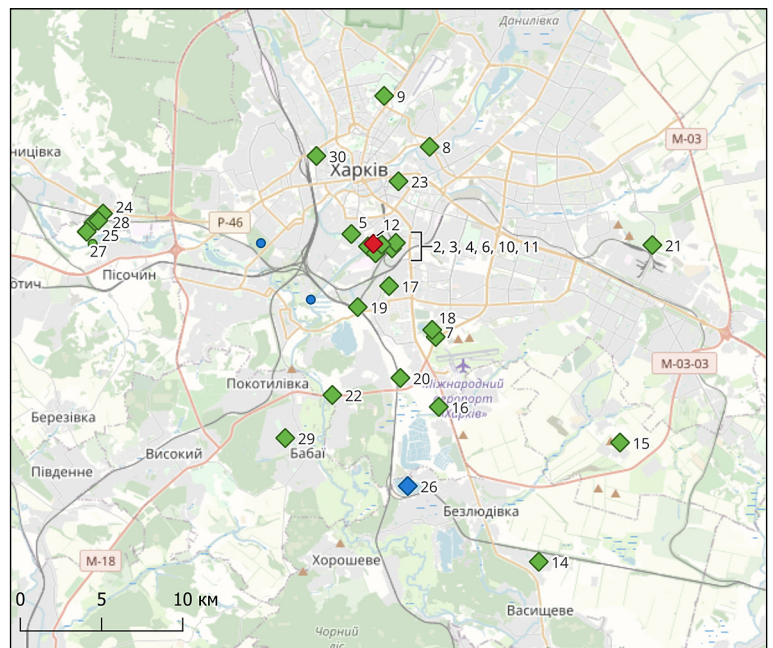

Рис. 2. Місця зустрічей щедрика в Харкові та околицях. Умовні позначення аналогічні рис. 1, деталі спостережень наведені в таблиці.
Fig. 2. Records of European Serin in Kharkiv and vicinities. Symbols are similar to the fig. 1, details of observations are given in the table.

Нові спостереження щедрика у східній частині України у 2010–2025 рр.
New records of European serin in the eastern part of Ukraine in 2010–2025

№	Дата	Спостерігачі	Місце	Широта	Довгота	Коментар
1	21.11.2010 р.	Г.С. Надточій, Й.І. Черничко	Запорізька обл., Молочний лиман, околиці с. Богатир.	46,6281	35,2845	Міграція: близько 30 птахів переміщувались по деревно-чагарни- ковій смугі вздовж за- хідного берега лиману.
2	Червень 2013 р.	Є.О. Яцюк	м. Харків, місцевість Вер- ещаківка, вул. О. Шпейєра.	49,9648	36,2360	Спів самця.
3	Червень 2013 р.	Є.О. Яцюк	м. Харків, місцевість Ве- рещаківка, вул. Старовере- щаківська.	49,9656	36,2434	Спів самця.
4	Червень 2014 р.	Є.О. Яцюк	м. Харків, місцевість Ве- рещаківка, біля вул. Біо- логічна, 4б.	49,9623	36,2402	Спів самця.
5	14.05.2015 р.	Є.О. Яцюк	м. Харків, місцевість За- їківка, вул. Тетерівська.	49,9692	36,22675	Спів самця.
6	17.06.2015 р.	Є.О. Яцюк	м. Харків, місцевість Ве- рещаківка, вул. Сидорен- ківська.	49,964	36,2492	Спів самця.
7	Червень 2016 р.	Є.О. Яцюк	м. Харків, подвір'я Універ- ситету внутрішніх справ, просп. Л. Ландау, 27.	49,9326	36,2734	Спів самця у яли- нах біля будівлі університету.
8	20.08.2016 р.	Є.О. Яцюк	м. Харків, Журавлівська набережна, район метро Київська.	50,0002	36,2700	Спів самця.
9 ¹	14.06.2018 р.	В.О. Новак	м. Харків, Центральний парк, біля американських гірок.	50,0182	36,2449	Спів самця поблизу ялини у парку.
10	4.07.2018 р.	Є.О. Яцюк, Г.С. Надточій	м. Харків, місцевість Ве- рещаківка, вул. Сидорен- ківська.	49,9661	36,2514	Спів самця.
11	4.07.2018 р.	Є.О. Яцюк, Г.С. Надточій	м. Харків, місцевість Ве- рещаківка, вул. Старовере- щаківська.	49,9655	36,2434	Спів самця у відповідь на програвання запису.
12	4.07.2018 р.	Є.О. Яцюк, Г.С. Надточій	м. Харків, місцевість Ве- рещаківка, вул. О. Шпейєра.	49,9657	36,2389	Пара, годівля злетків, спів самця (фото).
13	5.08.2018 р.	С.Г. Вігер	Харківська обл., с. Задон- ецьке, біля Задонецького лісництва.	49,6255	36,3434	Спів самця.
14	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	Околиці Харкова, сел. Васи- шеве, вул. Промислова.	49,8527	36,3304	Спів самців.
15	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	Околиці Харкова, с. Хроли.	49,895	36,3754	Спів самців.
16	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	м. Харків, Основ'янський район, вул. Драгомирівська (район ТЦ «Епіцентр»).	49,9078	36,275	Спів самців.
17	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	м. Харків, Основ'янський район, ур. Кабештове болото.	49,9507	36,2476	Спів самців.
18	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	м. Харків, Слобідський ра- йон, оз. «Кар'єр Дружба».	49,9352	36,2715	Спів самців.

Закінчення таблиці

End of the Table

№	Дата	Спостерігачі	Місце	Широта	Довгота	Коментар
19	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	м. Харків, Основ'янський район, біля мосту, вул. Силікатна через залізницю біля станції Основа.	49,9433	36,2303	Спів самців на тополях.
20	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	м. Харків, Основ'янський район, околиці залізничної станції Передвузлова.	49,9180	36,2539	Спів самців.
21	2021 р., гніз- довий період.	С.О. Береза	м. Харків, Індустріальний район, вул. Оскільська.	49,9653	36,3933	Спів самців.
22	2021–2024 рр., гніздовий пе- ріод.	С.О. Береза	м. Харків, с-ще Жихор, Сімферопольське шосе.	49,9120	36,2162	Спів самців.
23 ²	6.05.2022 р.	М.О. Дрогва- ленко	м. Харків, вул. Богдана Хмельницького, 10.	49,9879	36,253	Спів самця.
24	12.05.2023 р., 15.07.2023 р., 18.04.2024 р.	Г.С. Надточій	Околиці Харкова, с-ще Подвіркі.	49,9765	36,0894	Спів самця у дворі приватного будинку, на дроті електромережі напроти подвір'я.
25	15.07.2023 р.	Г.С. Надточій	Околиці Харкова, с. Надточії.	49,9732	36,0841	Спів самця в невеликому масиві сосен між будинками.
26 ³	18.03.2024 р.	Я.А. Толмачова, К. Гринченко	Околиці Харкова, с-ще Безлюдівка, оз. Підборівське.	49,8796	36,2579	Два самці та самка.
27	18.04.2024 р.	Г.С. Надточій	Околиці Харкова, с. Надточії.	49,9700	36,0803	Спів самця на подвір'ї приватного будинку.
28	4.06.2024 р.	Г.С. Надточій	Околиці Харкова, с. Надточії.	49,9740	36,0867	Спів самця на подвір'ї приватного будинку.
29	12.05.2024 р.	С.О. Береза	Околиці Харкова, с-ще Бабаї.	49,8967	36,1902	Відлов самця.
30	7.07.2025 р.	С.Г. Вігер	м. Харків, Холодногірський район, сквер біля перехрестя Великої й Малої Панасівських вулиць.	49,9969	36,2074	Спів самця.
31 ⁴	27.04.2023 р.	В.О. Новак	Донецька обл., м. Добропілля.	48,4504	37,0975	Спів самця.
32 ⁵	29.05.2023 р.	В.О. Новак	Донецька обл., с. Михайлівка.	48,7407	37,2768	Пара, самець співав, сидючи на сливі. На відстані 30 м 35-річна ялина колюча.
33	24.07.2023 р.	М.О. Дрогва- ленко	Сумська область, м. Кролевець, траса Е101 біля перетину з пров. Гребінківським.	51,528	33,3942	Два самці, що співали.
34	28.07.2023 р., 30.07.2023 р.	М.О. Дрогва- ленко	Полтавська обл., м. Пирятин, біля вул. Європейська, 16.	50,241	32,512	Спів самця.
35 ⁶	25.06.2023 р., 4.05.2024 р., 20.06.2025 р.	Д. Давидов, Є. Рибальченко, А. Раджабов	Полтавська обл., Полтавський район, с. Терешки.	49,5496	34,634	Щороку спів одного самця. До 2018 р. включно птахи не спостерігалися.
36	9.12.2025 р.	В.О. Новак	Донецька обл., НПП «Святі Гори», долина р. Сіверський Донець.	–	–	Щонайменше одна особина у скупченні в'юркових птахів у заплаві річки.

Гніздова пара щедриків у Харкові (спостереження № 12 із таблиці). 4.07.2018 р.

Фото Г.С. Надточій.

Breeding pair of European Serin in Kharkiv (observation No 12 from the table).

із 2021 до 2025 рр. збільшується кількість спостережень і розширюється район зустрічей. Переважна більшість реєстрацій зосереджена в околицях промислових зон і на ділянках приватної забудови з розрідженою деревною рослинністю та наявністю пустирів. Орографічно більшість зустрічей припадає на заплави річок і перші надзаплавні тераси з піщаними ґрунтами. В таких місцях формуються розріджені поселення, де співають територіальні птахи. Значно рідше можна зустріти щедриків на території парків або забудови центра міста.

Поза межами вже відомого ареалу нові зустрічі відбулися на території Донецької області: у 2023 р. співаючі птахи виявлені в населених пунктах серед приватної забудови та сільськогосподарських підприємств. В обох випадках їх спостерігали недалеко від хвойних дерев.

За вказаний період відомі три реєстрації щедриків у позагніздовий час. У двох випадках строки зустрічей відповідають періоду міграцій. Так, 21.11.2010 р. міграційні переміщення птахів спостерігали на березі Молочного лиману в Запорізькій області, а 18.03.2024 р. трьох щедриків зареєстрували на узбережжі Підборівського озера біля м. Харків. Останнє спостереження 9.12.2025 р. на території національного природного парку «Святі гори» (Донецька область) вказує на можливість зимівлі окремих птахів. В околицях Києва щедрика зустріли 2.01.2021 р. (Любченко, 2025).

Отже, кількість зустрічей щедриків у межах відомого ареалу зростає, що створює запас особин для розселення.

У нових районах спостерігається типова послідовність: спочатку нерегулярні зустрічі окремих територіальних птахів, потім ріст кількості заселених ділянок і гніздування. На території Харкова зараз щедрик є нечисленим, але стабільно присутнім видом. Для його біотопів характерний розріджений рослинний покрив із окремими хвойними чи листяними плодовими деревами та ділянками рудеральної рослинності. Внаслідок тяжіння виду до промислових зон та ускладненості спостережень у південних степових районах розселення його може залишатися малопомітним для дослідників. Варто також звернути увагу на можливі випадки зимівлі виду в регіоні.

ЛІТЕРАТУРА

- Белик В.П. (1977): Канареечный вьюрок и горихвостка-чернушка в Сумском Полесье. - Орнитология. Москва: МГУ. 13: 187.
- Белик В.П., Москаленко В.М. (1993): Авифаунистические раритеты Сумского Полесья. 1. Passeriformes. - Беркут. 2: 4-11.
- Гаврилюк М.Н. (2004): О редких гнездящихся воробьиных птицах Черкащины. - Беркут. 13 (1): 18-22.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко С.Д. (2013): Птахи. - Літопис природи Канівського природного заповідника. Канів. 45: 71-83. (Рукопис).
- Кныш Н.П. (2001): Заметки о редких и малоизученных птицах лесостепной части Сумской области. - Беркут. 10 (1): 1-19.
- Книш М.П., Дугіна О.М. (2008): Про зустрічі щедрика *Serinus serinus* у м. Суми і в с. Вакалівщина Сумського району (на тлі триваючої експансії виду в Східній Європі). - Вакалівщина. До 40-річчя біологічного стаціонару Сумського держ. пед. ун-ту ім. А.С.Макаренка. Суми. 71-75.
- Кузьменко Т.М., Струс Ю.М., Бронсков О.І. та ін. (2021): Атлас гніздових птахів України. К.: Українське товариство охорони птахів. 1-296.
- Любченко С.С. (2025): Сучасна зимова орнітофауна Київської області. - Беркут. 34 (2): 130-143.
- Надточій А.С. (2002): Первая встреча канареечного вьюрка в Харьковской области. - Бранта. 5: 156-156.
- Орленко С.А. (2007): О залетах нехарактерных видов птиц в Харьковскую область. - Птицы бас. Северского Донца. Харьков. 10: 137-139.
- Попельнюх В.В. (2016): Перша знахідка щедрика (*Serinus serinus* L.) в Полтавській області. - Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України. Мат-ли Всеукр. науково-практ. конфер. Полтава. 27-28.
- Сижко В.В. (2006): Перше спостереження канаркового в'юрка у Дніпропетровській області. - Беркут. 15 (1-2): 80-80.
- Скляр О.Ю., Книш М.П. (2016): Нові дані по рідкісних і маловивчених видах птахів Гетьманського національного природного парку та його околиць (Сумська область). - Беркут. 25 (1): 15-24.
- Шарлемань М.В. (2020): К вопросу о расселении на восток европейской канарейки (*Serinus serinus*). - Авифауна України. 9: 84-87.
- Шупова Т.В. (2024): В'юрок європейський *Serinus serinus* на півночі степової зони України. - Орнітологічні дослідження в Україні: минуле, сучасність і перспективи. Мат-ли Всеукр. орнітол. конфер. Харків. 135-137.
- Bradbeer P., Настаченко О.С., Сижко В.В. (2023): Ревізія статусів деяких рідкісних видів та нові таксони птахів у фауні Дніпропетровської області. - Беркут. 32 (1-2): 1-46.
- Cramp S., Perrins C.M., Brooks D.J. (eds.) (1994): Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 8. Crows to Finches. Oxford: Oxford Univ. Press. 1-900.
- Kinzelbach R.K. (2004): The distribution of the Serin (*Serinus serinus* L., 1766) in the 16th century. - J. Ornithology. 145 (3): 177-187.
- Knaus P. (2020): *Serinus serinus* European Serin. - European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Shupova T.V., Illienko V.V., Gaychenko V.A. (2024): European Serin (*Serinus serinus*) expands nesting area to south and east. - Ornis Hungarica. 32 (2): 220-232.

¹ <https://ebird.org/checklist/S63701908>

² <https://www.inaturalist.org/observations/115813080>

³ <https://ebird.org/checklist/S165257314>,
<https://ebird.org/checklist/S165260287>

⁴ <https://ebird.org/checklist/S137027771>

⁵ <https://ebird.org/checklist/S162307186>

⁶ <https://www.inaturalist.org/observations/229539463>,
<https://www.inaturalist.org/observations/291203440>